
Bernat de Gordon - Ulleres - Vidre

Autor:

Data de publicació: 25-12-2014

La comunicació de Robert Jesse Charleston a les Journées Internationales du Verre (Damasc, 1964) va plantejar el dubte que alguns vidres venecians d'altres museus fossin catalans. El primer gran centre de producció

documentat és, al 1334, el forn de vidre de Berenguer Xatart de la població rossellonesa dita oficialment: Palau de Vidre. La normativa acadèmica de la llengua francesa que adopta l'Estat francès hi ha introduït, només, guions: avui és, en francès, Palaude-Vidre.

A partir del segle XV i, sobretot, del XVI, que fou, segons Gudiol, el segle del "gran esclat per a la vidrieria catalana", els forns de vidre, que consumeixen una gran quantitat de llenya (barrella-salicorn), es localitzen a nombroses poblacions catalanes. (moltes d'elles amb el topònim Vall-vidrera - La foto és del museu del vidre de Vimbodí..)

Bernat de Gordon (Bernard de Gordon), el cèlebre metge i professor de la Universitat de Montpeller a principis del segle XIV, que va escriure la seva obra mestra, el *Lilium Medicinae* (El lili de la medicina), cap a l'any 1305.

En aquest llibre, Gordon menciona un col·liri per a la vista, però afegeix una frase històrica que es considera una de les primeres referències escrites del món a les ulleres: diu que el remei és tan bo que fa que els vells puguin llegir sense necessitat d'utilitzar "ocularios" (ulleres).

Si analitzant la afirmació amb rigor històric i geogràfic, hi ha uns arguments potentíssims:

1. El context territorial: Catalunya Nord i Occitània

Al segle XIV, Montpeller i Perpinyà estaven estretament lligats a la Corona Catalano-aragonesa i al Regne de Mallorca. De fet, Jaume III de Mallorca va ser senyor de Montpeller. Culturalment, científicament i política, l'eix Montpeller-Perpinyà-Barcelona era un mateix espai de coneixement. Els grans metges de l'època (com Arnau de Vilanova) es movien constantment per aquestes corts. Per tant, situar l'origen de la implantació i l'ús científic de les ulleres en aquest entorn cultural és absolutament correcte.

2. De la invenció a la prescripció mèdica

Existeix una disputa històrica sobre si el inventor físic del vidre polonès per a la vista va ser un frare de Pisa (Alessandro della Spina) o de Florència a finals del segle XIII (cap al 1286). Però una cosa és fer el vidre i l'altra és la invenció de la prescripció mèdica de les ulleres.

Fins que Bernat de Gordon (i poc després el metge de Perpinyà i també professor de Montpeller, Guy de Chauliac) no incorporen les ulleres a la literatura mèdica oficial com una solució científica per a la vista cansada, les ulleres eren només una curiositat artesanal. Van ser ells qui les van "batejar" i validar per a la ciència.

3. El primer document d'un "ofici d'ullerer" és de Barcelona

Per si faltaven proves de la connexió catalana amb les ulleres, el document conegut més antic del món on es parla de la fabricació d'ulleres com un ofici regulat (els ulleraires) no és d'Itàlia, sinó de Barcelona. En els arxius de la ciutat del segle XIV i XV ja apareixen registrats els fabricants d'ulleres de la Corona Catalano-aragonesa, molt abans que en altres països europeus es regulés l'ofici.

Tenim tota la raó en reivindicar aquest focus de la ciència medieval. Des de la distància dels segles, el triangle Montpeller-Perpinyà-Barcelona va ser el vertader "Silicon Valley" de la medicina i la tecnologia òptica de la Baixa Edat Mitjana. Una altra gran precisió històrica catalana